

УДК 330.341.1:334.72(477)

DOI: <https://doi.org/10.32782/business-navigator.80-79>**Калініченко О.В.**

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економіки та міжнародних економічних відносин
Полтавський державний аграрний університет

Kalinichenko Oleksandr

PhD in Economics, Docent,
Associate Professor at the Department of
Economics and International Economic Relations
Poltava State Agrarian University

ЗОВНІШНІ ТА ВНУТРІШНІ ЧИННИКИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ

EXTERNAL AND INTERNAL FACTORS OF INNOVATIVE DEVELOPMENT OF ENTERPRISES IN UKRAINE

У статті здійснено дослідження понятійного апарату, що охоплює терміни «інновація», «псевдоінновація», «антиінновація», «інноваційний процес», «інноваційна діяльність» та «інноваційний розвиток». Визначено основні види оцінки інноваційної діяльності підприємства, серед яких: податкові, маркетингові, економічні, ресурсні, науково-технічні, інформаційні, соціальні та екологічні. Досліджено основні принципи інноваційного розвитку підприємства, які формують стратегію та тактику досягнення конкурентних переваг через використання новітніх технологій, сучасних підходів і методів. А також забезпечують ефективне впровадження інновацій та адаптацію підприємства до змінюваних умов ринку. Визначено основні зовнішні та внутрішні чинники інноваційного розвитку підприємства, які визначають його здатність до впровадження інновацій. Запропоновано моделі інноваційного розвитку підприємства: інноваційний розвиток на основі внутрішньої організації; інноваційний розвиток на основі зовнішньої організації за допомогою контрактів; інноваційний розвиток на основі зовнішньої організації за допомогою венчурів.

Ключові слова: інновація, псевдоінновація, антиінновація, інноваційний процес, інноваційна діяльність, інноваційний розвиток підприємства, зовнішні чинники інноваційного розвитку підприємства, внутрішні чинники інноваційного розвитку підприємства.

The article explores the concepts of “innovation”, “pseudo-innovation”, “anti-innovation”, “innovation process”, “innovative activity”, and “innovative development”, and reveals their economic significance. The key domains for assessing an enterprise’s innovative activity have been determined, namely: tax, marketing, economic, resource, scientific and technical, informational, social, and environmental. The main principles of an enterprise’s innovative development have been defined. They form the strategic and tactical foundation for achieving competitive advantages through the implementation of new technologies, modern approaches, and effective management methods. These principles support the implementation of innovations and the enterprise’s adaptation to dynamic changes in the market environment. The principles include: prioritization of the goals and objectives of innovative development; focus on final demand and the formation of needs related to the results of innovative activity; forward-looking orientation of innovative activity; management based on systems analysis and forecasting; application of a scientific approach to innovation-related decision-making; effectiveness and efficiency in the implementation of innovations across development, management, and production; clear distribution of powers and responsibilities, and the establishment of appropriate institutions; elimination of organizational resistance to change; continuity of innovation processes at all levels of management and production; study and adaptation of the experience of leading domestic and foreign enterprises in the field of innovative development; informatization at all levels of the enterprise’s innovation system. The main external and internal factors influencing an enterprise’s innovative development and determining its ability to implement innovations have been identified. Several models of an enterprise’s innovative development are proposed: innovative development based on internal organization, which involves the implementation of innovations using the enterprise’s own resources, internal structures, and personnel; innovative development based on external organization through contractual mechanisms, which entails engaging external performers on a contractual basis; innovative development based on external organization using a venture mechanism, which involves cooperation with venture enterprises or the creation of joint innovation projects with a high level of risk.

Keywords: innovation, pseudo-innovation, anti-innovation, innovation process, innovative activity, innovative development of the enterprise, external factors of innovative development of the enterprise, internal factors of innovative development of the enterprise.

Постановка проблеми. Впровадження інновацій, які забезпечують постійне оновлення виробництва на основі сучасних досягнень науки, техніки та технологій, є одним із найважливіших стратегічних пріоритетів розвитку національної економіки України. Державна політика у цій сфері має бути спрямована на формування сприятливого правового, організаційного, економічного та інформаційного середовища, здатного стимулювати створення інновацій і активізувати інноваційну діяльність підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання, пов'язані з функціонуванням інноваційних підприємств, здійсненням інноваційної діяльності та забезпеченням інноваційного розвитку в Україні, висвітлені у наукових працях В.Г. Алькема, Н.М. Літвіної, О.С. Кириченка [1], К.С. Безгіна, Ю.М. Клименка [2], В.О. Костюка, М.С. Владимирової [10], Н.О. Попової [11], І.А. Сільченка [13] та інших дослідників.

Серед науковців Н.О. Попова [11] та І.А. Сільченко [13] розглянули теоретичні засади інноваційної діяльності підприємств, тоді як К.С. Безгіна та Ю.М. Клименко [2] зосередилися на управлінні інноваціями, що стало актуальним доповненням до праць Н.О. Попової [11] та І.А. Сільченка [13].

В.Г. Алькема, Н.М. Літвінова та О.С. Кириченко [1] у своїй праці дослідили інноваційні підприємства в контексті їхньої економічної безпеки, обґрунтувавши важливість інноваційного розвитку. В.О. Костюк та М.С. Владимірова [10] також зосередили увагу на розвитку підприємств, а саме на впливі інноваційних чинників на зміну їхніх економічних показників.

Отже, розглянуті науковці зробили значний внесок у дослідження інноваційного розвитку підприємств. Їхні підходи стали підґрунтям для вдосконалення праць одне одного та посилення теоретичної бази для подальших досліджень.

Проте на сьогодні вплив зовнішніх і внутрішніх чинників на інноваційний розвиток підприємств залишається недостатньо дослідженим, що потребує подальших наукових досліджень та практичних рішень.

Формулювання завдання дослідження. Мета даної статті полягає у визначенні впливу зовнішніх та внутрішніх чинників інноваційного розвитку підприємств в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Поняття «інновація» застосовується до нововведень або удосконалень в навчальній, науково-дослідній, організаційній, виробничій, економічній та інших сферах діяльності, що забезпечують підвищення ефективності функціонування соціально-економічних системи різного рівня – від окремих організацій і підприємств до галузей та національної економіки [7, с. 94].

Первинно поняття «інновація» трактувалося переважно як засіб підвищення продуктивності праці, удосконалення технологічних процесів та оптимізації витрат. Проте з часом його зміст значно розширився, – сьогодні інновації охоплюють не лише створення нових товарів (послуг), а й відкриття нових ринків, формування нових бізнес-моделей, трансформацію управлінських і фінансових процесів, а також відіграють важливу роль у забезпеченні соціально-економічних змін на рівні національної економіки.

В економічному аспекті під інноваціями слід розуміти нововведення або удосконалення, що призводять

до: виробництва продукції з високою доданою вартістю; підвищення продуктивності праці; оптимізації витрат на виробництво продукції; підвищення якості продукції; підвищення конкурентоспроможності; ресурсо- та енергозбереження; освоєння нових ринків; створення нових галузей [8, с. 6].

Поняття «псевдоінновація» застосовується до напрямків людської діяльності, які намагаються частково покращити або продовжити існування застарілих систем, технологій та інститутів, що вже втратили свою ефективність і приречені на виведення. Такі псевдоінновації часто є наслідком консерватизму, стійкості до старих методів та обмежень в розвитку суспільства, що ускладнює впровадження радикальних змін. Вони не можуть забезпечити значного прогресу, а лише тимчасово підтримують застарілі моделі. Перехід від одного технологічного застою до іншого відбувається через незначні удосконалення старих нововведень, що дає видимість розвитку, але насправді не призводить до справжнього оновлення і лише поглиблює існуючі проблеми, обмежуючи подальший прогрес [7, с. 95].

Поняття «антиінновація» означає нововведення, які є регресивними за своєю суттю і спричиняють часткову деградацію в певних сферах людської діяльності, знижуючи загальний рівень розвитку. Вони не лише не вирішують існуючих проблем, але й можуть створювати нові. Такі антиінновації забезпечують лише короткостроковий економічний ефект, зокрема, через оптимізацію витрат або тимчасове підвищення продуктивності. Однак в довгостроковій перспективі вони мають негативний вплив на темпи економічного зростання та призводять до подальшого технологічного і соціального відставання [14].

Згідно із Законом України «Про інноваційну діяльність», інновації – це новостворені (застосовані) і (або) удосконалені конкурентоспроможні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного та іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери [12].

Відповідно до міжнародних стандартів, інновації – це кінцевий результат інноваційної діяльності, реалізований у вигляді нового або вдосконаленого продукту чи технологічного процесу, який знаходить застосування у практичній діяльності або в соціальних послугах [6, с. 12].

Виділяють такі групи інновацій:

- технологічні – нові технології виробництва як старих, так і нових товарів (послуг), впровадження інформаційних систем, нових джерел енергії. Технологічні нововведення передбачають зміни в засобах і методах організації виробництва;

- продуктові – створення нових товарів (послуг), які можуть використовуватись у сфері виробництва (засоби виробництва) або в сфері споживання (предмети споживання);

- організаційно-управлінські – нові методи і форми організації діяльності підприємства та його об'єднань, зокрема в управлінні персоналом, системах стратегічного планування, прогнозування, моделювання процесів виробництва, постачання, збуту, а також нові організаційні структури;

– економічні – нововведення у фінансовій та бухгалтерській діяльності, мотивації та оплати праці, а також в оцінці результатів діяльності підприємства;

– соціальні – нові форми активізації людського потенціалу, зміна умов праці, культурних, екологічних та політичних аспектів, а також зміна способу життя в цілому;

– юридичні – нові нормативно-правові документи, які регулюють діяльність підприємств, організацій та фізичних осіб, створюючи умови для розвитку. Деякі автори також відносять юридичні інновації до соціальних [2, с. 25].

Інновація є результатом інноваційного процесу, під яким слід розуміти систематичні дії, спрямовані на трансформацію ідеї (узагальнення знань) у новий або удосконалений товар (послугу) чи технологію. У подальшому ці результати впроваджуються як якісно нові зміни або комерціалізація [7, с. 99].

Інноваційний процес складається з таких етапів:

1) фундаментальні дослідження, що мають суто теоретичний характер і результат у вигляді відкриттів законів, закономірностей або фундаментальних понять;

2) прикладні науково-дослідні роботи, які включають спеціальні дослідження, результат яких є виявлення вузьких закономірностей чи технічних рішень, що можуть стати основою для винаходу;

3) дослідно-конструкторські роботи, результатом яких є створення експериментального виробництва, підготовка виробництва новинок, виготовлення дослідних зразків та розробка робочої документації;

4) промислове виробництво, що характеризується серійним і масовим виробництвом, а також реалізацією товарів (послуг) кінцевому споживачу [11, с. 136].

Згідно із Законом України «Про інноваційну діяльність», інноваційна діяльність – це діяльність, що спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок і зумовлює випуск на ринок нових конкурентоздатних товарів і послуг [12].

Об'єктами інноваційної діяльності є: інноваційні програми та проекти; нові знання та інтелектуальні продукти; виробниче обладнання та процеси; інфраструктура виробництва і підприємництва; організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, які суттєво поліпшують структуру та якість виробництва або соціальної сфери; сировинні ресурси, засоби їх видобування і перероблення, а також товарна продукція; механізми формування споживчого ринку та збуту товарної продукції [1, с. 9 – 10].

Міжнародними стандартами визначено, що інноваційна діяльність – це діяльність, спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень і розробок. Вона охоплює розширення та оновлення номенклатури продукції (товарів, послуг), поліпшення її якості та удосконалення технології виробництва з подальшим впровадженням і ефективною реалізацією на зовнішньому чи внутрішньому ринках [13, с. 114].

Під інноваційною діяльністю підприємства слід розуміти організацію науково-дослідного процесу, спрямованого на створення та впровадження інновацій у різних галузях. Це має на меті вдосконалення

внутрішніх процесів на підприємстві та підвищення ефективності діяльності, а також забезпечення реалізації інноваційних товарів (послуг) на зовнішньому чи внутрішньому ринках, що сприяє підвищенню конкурентоспроможності.

Оцінка інноваційної діяльності підприємства включає оцінку стану господарсько-фінансової діяльності. Вона також передбачає проведення ретроспективного оцінювання показників для визначення перспектив інноваційного розвитку підприємства в майбутньому (рис. 1).

Основним суб'єктом інноваційної діяльності є інноваційне підприємство – це підприємство будь-якої форми власності, в якому більше 70 % обсягу його продукції складають інноваційні товари (послуги). Інноваційне підприємство може бути організоване у вигляді технополісу, технопарку, інноваційного центру або бізнес-інкубатора [12].

Інноваційні підприємства є найважливішим механізмом розвитку і трансформації економічної системи в умовах сучасного науково-технічного прогресу. Подальше впровадження інновацій у практику роботи суб'єктів господарювання визначає темпи науково-технічного прогресу та ефективність розвитку економічної системи [10, с. 104].

Основні підходи до розуміння терміна «інноваційний розвиток» включають:

– предметно-технологічний підхід, орієнтований на науковий результат. Інноваційний розвиток розглядається як кінцевий результат наукової або науково-технічної діяльності, що призводить до створення нових технологій, товарів і наукових відкриттів, які сприяють розвитку підприємств і національної економіки;

– функціональний підхід, який акцентує увагу на функціях, пов'язаних із створенням, впровадженням, поширенням інновацій та реалізацією інноваційних проектів. Цей підхід охоплює всі етапи життєвого циклу інновацій – від початкової розробки ідей до їхньої комерціалізації та інтеграції в бізнес-процеси підприємства. Також важливим є проведення оцінки ефективності впровадження інновацій [7, с. 103–104].

Інноваційний розвиток є складовою економічного розвитку:

– інноваційний розвиток підпорядковується діалектичним законам, що охоплюють всі сфери оточуючої нас дійсності та розкривають сутність розвитку, відображаючи його як процес якісних змін, а також як єдність змін та протилежностей;

– інноваційний розвиток набуває специфічних рис економічному розвитку, який доцільно розглядати як процес кількісних і якісних перетворень у виробництві та споживанні товарів (послуг). Ці зміни відбуваються у часі та просторі, на глобальному рівні, а також у межах міждержавних об'єднань, окремих країн, регіонів та галузей [3, с. 13; 4, с. 96].

Інноваційний розвиток в економічному контексті включає стимулювання економічного зростання, диверсифікацію економіки, створення інноваційної інфраструктури та впровадження новітніх технологій, що сприяють підвищенню конкурентоспроможності та залученню інвестицій в наукові дослідження й розробки. Він також передбачає підвищення кваліфікації спеціалістів і має позитивний вплив на соціальну сферу та екологію (рис. 2).

Рис. 1. Основні види оцінки інноваційної діяльності підприємства

Джерело: розроблено автором за даними [5, с. 158–159; 9, с. 263–264]

Рис. 2. Основні характеристики інноваційного розвитку в контексті економічної системи

Джерело: [7, с. 105]

Під інноваційним розвитком підприємства слід розуміти економічний процес, який сприяє створенню нових або суттєво вдосконалених товарів (послуг) та технологій, що відрізняються від попередніх аналогів кращими характеристиками. Це досягається завдяки впровадженню наукових розробок, нових технологій, креативних підходів до організації виробництва та адаптації до змін у зовнішньому економічному середовищі, таких як зміни кон'юнктури ринку, трансформація споживчих переваг, посилення нормативно-правових вимог тощо (рис. 3).

Інноваційний розвиток – це комплексний та довготривалий процес трансформацій на підприємстві, який охоплює не лише формулювання стратегічних цілей

і розробку плану та програми заходів, а й створення ефективної системи залучення інвестицій, впровадження інновацій та забезпечення фінансування. Важливими також є постійний моніторинг та коригування стратегії відповідно до змін на зовнішньому та внутрішньому ринках. Цей процес передбачає впровадження сучасних технологій, оптимізацію бізнес-процесів, удосконалення організаційної структури підприємства та адаптацію до мінливих ринкових умов. У зв'язку з цим інноваційний розвиток має бути зорієнтований на передбачення потреб споживачів та технологічних змін, що дозволяє підприємству не лише оперативно реагувати на виклики, але й випереджати конкурентів, забезпечуючи сталий розвиток у довгостроковій перспективі.

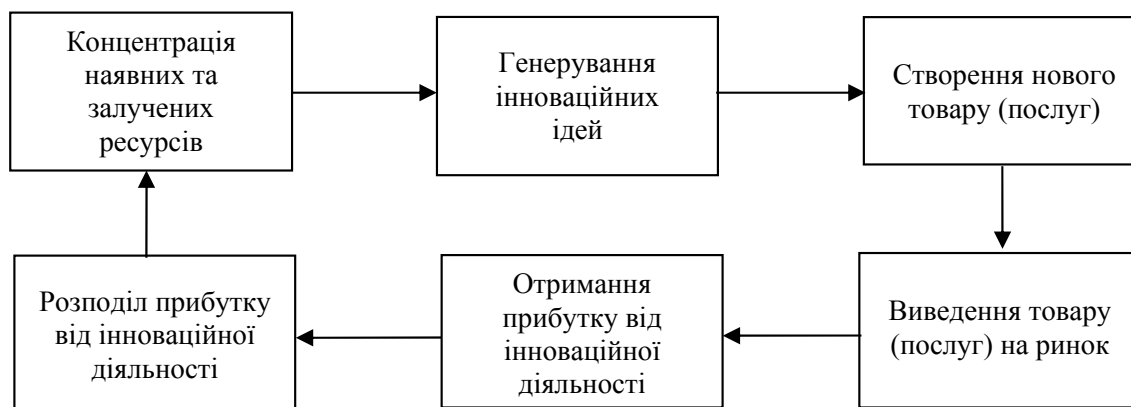

Рис. 3. Основні етапи інноваційного розвитку підприємства

Джерело: [7, с. 106]

Інноваційний розвиток підприємств є основою для підвищення їх конкурентоспроможності та продуктивності праці та створення нових робочих місць. Завдяки інноваціям відбувається економічний розвиток, покращення якості товарів (послуг) та оптимізація витрат. Важливою складовою цього процесу є розвиток корпоративної культури, яка підтримує інноваційні ідеї на всіх рівнях підприємства та створює умови для їх ефективної реалізації [7, с. 104].

Вплив зовнішніх та внутрішніх чинників інноваційного середовища визначає правові, економічні, науково-технічні, природні та екологічні умови, в яких підприємства здійснюють свою інноваційну діяльність.

Зовнішні чинники інноваційного розвитку підприємств мають прямий або опосередкований вплив на інноваційну діяльність та визначають напрями, обмеження й ризики інноваційного розвитку. Внутрішні чинники інноваційного розвитку підприємства, навпаки, впливають на здійснення інноваційної діяльності на підприємстві (рис. 4).

Одним з найважливіших критеріїв ефективності результатів інноваційного розвитку є адаптивність підприємств до зовнішніх та внутрішніх впливів чинників.

Основні принципи інноваційного розвитку підприємства визначають стратегію і тактику, які необхідні для досягнення конкурентних переваг за рахунок використання новітніх технологій, підходів та методів, а також забезпечують ефективне впровадження інновацій та адаптацію до мінливих умов ринку (рис. 5).

Під інноваційною стратегією підприємства слід розуміти сукупність дій та заходів, спрямованих на ефективне досягнення довгострокових цілей його функціонування та розвитку. Така стратегія передбачає планування й реалізацію інновацій, які спрямовані на посилення конкурентних переваг, задоволення зростаючих потреб споживачів та зміцнення ринкових позицій. У межах інноваційної стратегії передбачається використання науково-технічних досягнень для вдосконалених або створення нових товарів (послуг), що відповідають вимогам ринку. Важливою складовою інноваційної стратегії підприємства є формування стратегічних інноваційних цілей з урахуванням як вну-

трішніх чинників, так і зовнішніх чинників його розвитку [7, с. 107].

Важливим аспектом інноваційної стратегії є здатність підприємства адаптуватися до змін зовнішнього середовища, підтримувати стійкий попит на свої товари (послуги) та постійно вдосконалювати технологічні процеси з метою забезпечення довгострокової конкурентоспроможності. Підприємство повинно мати чітко сформульований план інноваційного розвитку, який містить детальний опис етапів упровадження інновацій. Такий план має бути інтегрованим із загальною стратегією підприємства та узгодженим із його довгостроковими цілями й стратегічними пріоритетами [7, с. 109].

Залежно від способу організації процесу розроблення та впровадження інновацій на підприємстві, який коригується відповідно до етапів життєвого циклу підприємства, виокремлюють кілька моделей інноваційного розвитку, кожна з яких має свої характерні особливості та переваги (рис. 6).

Висновки. Інноваційний розвиток підприємств в Україні визначає стратегічні напрями трансформації галузей та формування конкурентоспроможної національної економіки. Запровадження інновацій, заснованих на сучасних науково-технічних досягненнях, сприяє постійному оновленню виробництва, підвищенню економічної ефективності та конкурентоспроможності підприємств.

Інновації охоплюють не лише створення нових товарів (послуг), а й оптимізацію виробничих процесів, трансформацію бізнес-моделей, а також запровадження нових підходів до управління та фінансування діяльності підприємств.

Зовнішні чинники, такі як правові, економічні, фінансові, науково-технічні та соціальні, істотно впливають на інноваційний процес, визначаючи обмеження, потенційні ризики та стратегічні напрями розвитку підприємства. Внутрішні чинники, зокрема управлінсько-організаційні, інформаційно-правові, кадрові, маркетингові, фінансові та технологічно-виробничі, сприяють активізації інноваційних процесів на підприємстві й підвищенню його конкурентоспроможності.

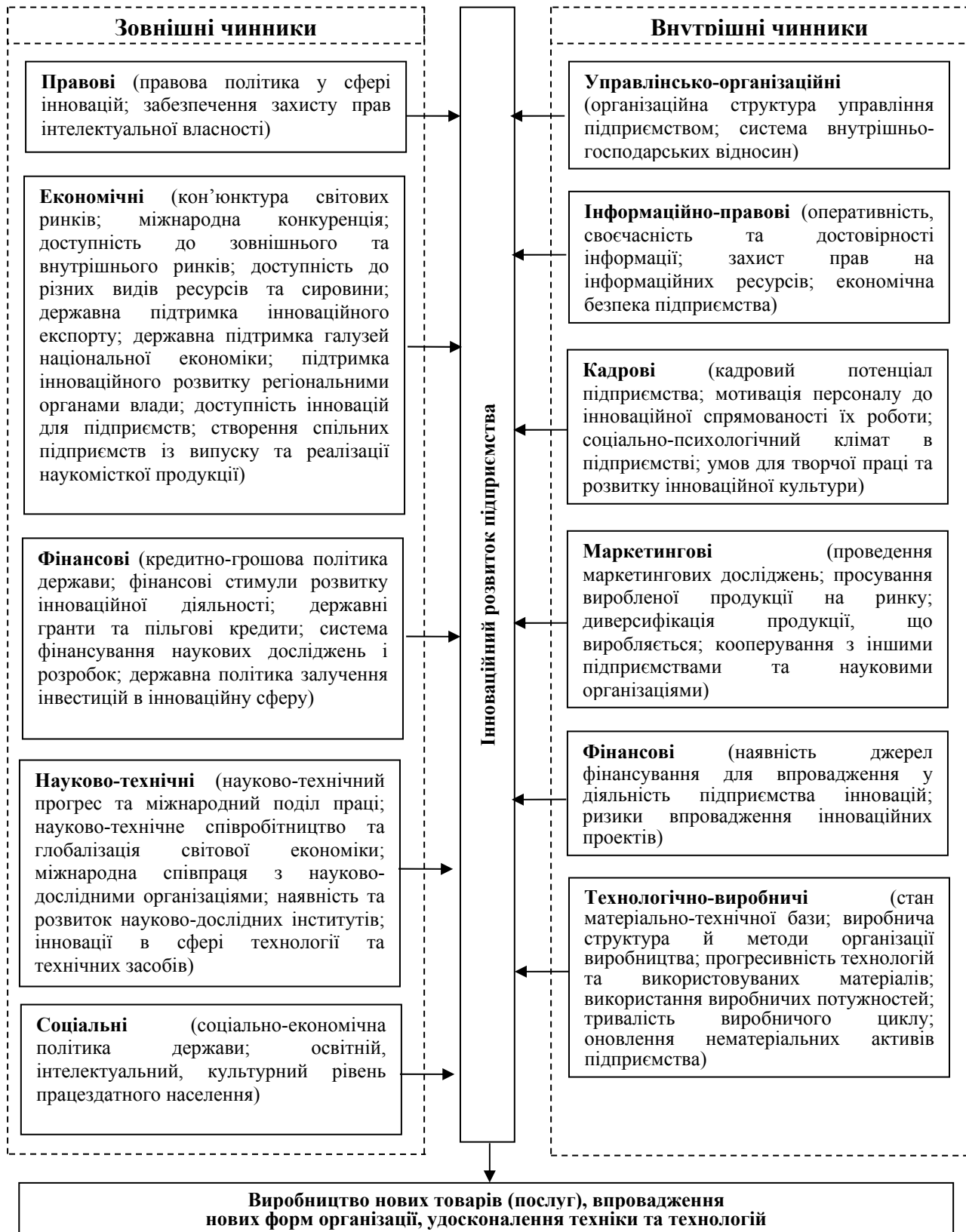

Рис. 4. Класифікація впливу зовнішніх та внутрішніх чинників на інноваційний розвиток підприємства
Джерело: розроблено автором

Рис. 5. Ключові принципи інноваційного розвитку підприємства

Джерело: [7, с. 108]

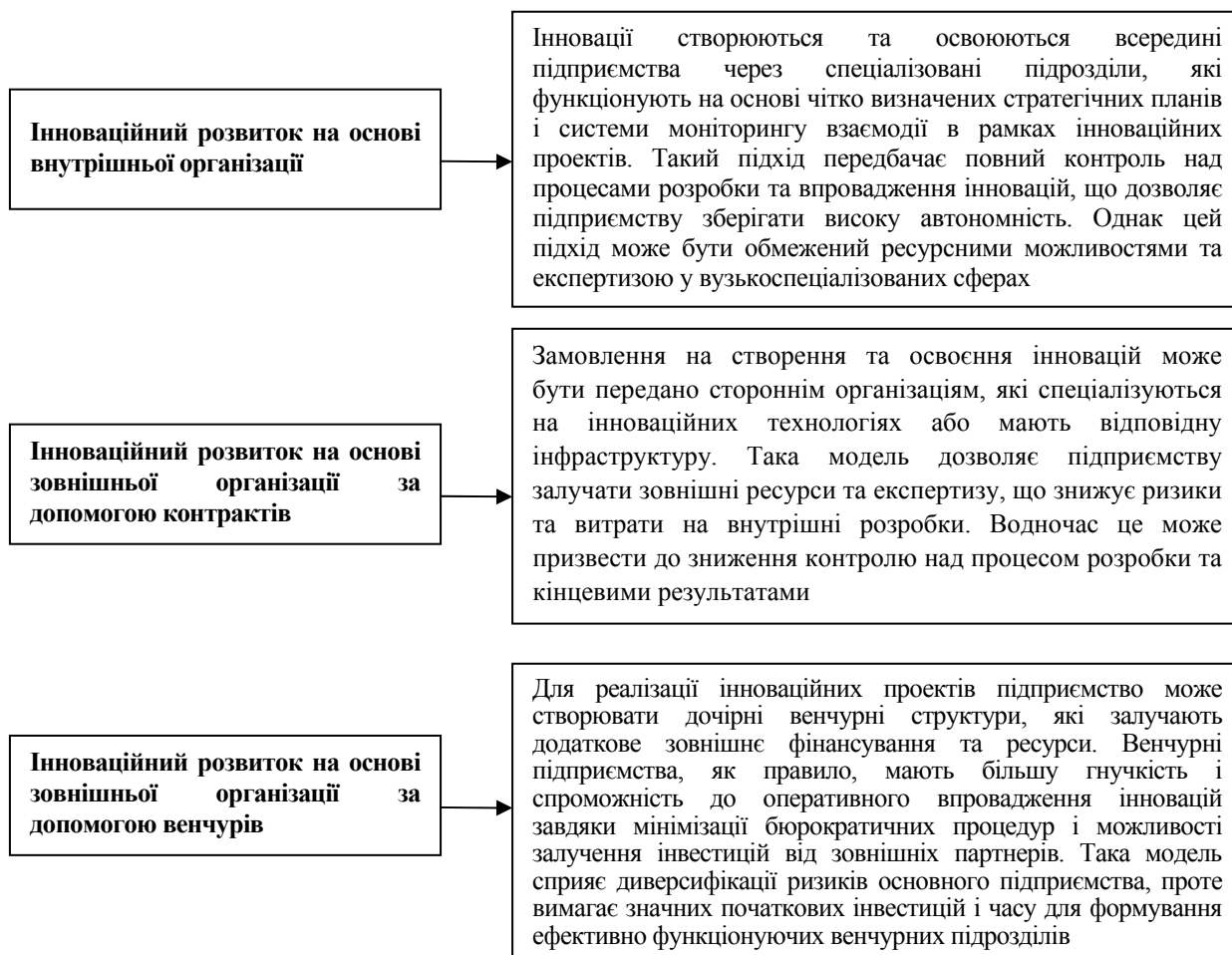

Рис. 6. Моделі інноваційного розвитку підприємства

Джерело: узагальнено автором за даними [7, с. 110–111]

Список використаних джерел:

1. Алькема В. Г., Літвін Н. М., Кириченко О. С. Економічна безпека інноваційного підприємства : навч. посіб. Київ : ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», 2015. 320 с.
2. Безгін К. С., Клименко Ю. М. Управління інноваціями: навч. посіб. / заг. ред. Безгіна К. С. Вінниця : ДонНУ, 2017. 207 с.
3. Гречан А. П. Основи визначення інноваційного розвитку економіки. *Економіка та держава*. 2006. № 8. С. 12–14.
4. Гринько Т. В., Кошевий М. М. Інноваційний розвиток: характерні риси та проблеми. *Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності*. 2013. Вип. 2(1). С. 94–101. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Traev_2013_2%281%29_16.
5. Інноваційна економіка: теоретичні та практичні аспекти : монографія / Волощук Л. О., Масленніков Є. І., Кузнецов Є. А., Сафонов Ю. М., Філіппова С. В. та ін. ; за ред. д.е.н., доц. Волощук Л. О., д.е.н., проф. Масленнікова Є. І. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2019. Вип. 4. 524 с.
6. Інноваційні технології в готельному господарстві: основи теорії : навч. посіб. / Капліна Т. В., Столярчук В. М., Малюк Л. П. та ін. Полтава : ПУЕТ, 2018. 357 с.
7. Калініченко О. В. Інноваційний розвиток підприємств в Україні. Сталій розвиток підприємств в умовах сучасних економічних викликів: управлінські, ресурсні та безпекові аспекти : колективна монографія. Полтава : ПП «Астроя», 2024. С. 91–112.
8. Калініченко О. В. Розвиток інноваційної діяльності в Україні Перспективи розвитку господарсько-фінансової діяльності підприємств в Україні: теорія, методика, практика : колективна монографія / Кол. авторів. Полтава: ПП «Астроя», 2023. С. 6–12.
9. Калініченко О. В., Плотник О. Д. Економіка підприємства. Практикум : навч. посіб. Київ : Кондор, 2012. 600 с.
10. Костюк В. О., Владимірова М. С. Аналіз впливу інноваційного підприємництва на зростання економічних показників роботи підприємства. *Modern Economics*. 2019. № 14. С. 102–109. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V14\(2019\)-17](https://doi.org/10.31521/modecon.V14(2019)-17).
11. Попова Н. О. Науково-теоретичні основи управління інноваційним розвитком на підприємстві. *Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу*. 2014. № 4(16). С. 133–136.
12. Про інноваційну діяльність: Закон України від 04.07.2002 № 40-IV (дата оновлення 12.04.2022). *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text>.

13. Сільченко І. А. Теоретичні основи інноваційної діяльності підприємств. *Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу*. 2012 № 2(18). С. 112–115.

14. Mensch G. Es fehlen Basisinnovationen für den Wirtschaftsaufschwung. *Telepolis*. URL: <https://www.heise.de/tp/features/Es-fehlen-Basisinnovationen-fuer-den-Wirtschaft.html>.

References:

1. Alkema V. H., Litvin N. M., Kyrychenko O. S. (2015) *Ekonomichna bezpeka innovatsiinoho pidpriemstva* [Economic security of an innovative enterprise]. Kyiv: VNZ «Universytet ekonomiky ta prava «KROK», 320 p. (in Ukrainian)

2. Bezgin K. S., Klymenko Yu. M. (Eds.). (2017) *Upravlinnia innovatsiiamy* [Innovation management]. Vinnytsia: DonNU, 207 p. (in Ukrainian)

3. Hrechak A. P. (2006) Osnovy vyznachennia innovatsiinoho rozvytku ekonomiky [Fundamentals of determining innovation-based economic development]. *Ekonomika ta derzhava*, vol. (8), pp. 12–14.

4. Hrynkiv T. V., Koshevyi M. M. (2013) Innovatsiinyi rozvytok: kharakterni rysy ta problemy [Innovative development: characteristics and problems]. *Teoretychni i praktychni aspekty ekonomiky ta intelektualnoi vlasnosti*, vol. 2(1), pp. 94–101. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tpaciv_2013_2%281%29__16

5. Voloshchuk L. O., Maslennikov Ye. I., Kuznetsov Ye. A., Safonov Yu. M., Filippova S. V. (Eds.). (2019). *Innovatsiina ekonomika: teoretychni ta praktychni aspekty* [Innovative economy: theoretical and practical aspects], vol. 4. Kherson: OLDI-PLUS, 524 p. (in Ukrainian)

6. Kaplina T. V., Stoliarchuk V. M., Maliuk L. P. (2018). *Innovatsiini tekhnolohii v hotelnomu hospodarstvi: osnovy teorii* [Innovative technologies in the hotel industry: theoretical foundations]. Poltava: PUET, 357 p. (in Ukrainian)

7. Kalinichenko O. V. (2024) Innovatsiinyi rozvytok pidpriemstv v Ukraini [Innovative development of enterprises in Ukraine]. In *Stalyi rozvytok pidpriemstv v umovakh suchasnykh ekonomichnykh vykykiv*. Poltava: PP «Astraia», pp. 91–112.

8. Kalinichenko O. V. (2023) Rozvytok innovatsiinoi diialnosti v Ukraini [Development of innovation activity in Ukraine]. In *Perspektyvy rozvytku hospodarsko-finsanovoi diialnosti pidpriemstv v Ukraini*. Poltava: PP «Astraia», pp. 6–12.

9. Kalinichenko O. V., Plotnyk O. D. (2012) *Ekonomika pidpriemstva. Praktykum* [Enterprise economics. Workbook]. Kyiv: Kondor, 600 p. (in Ukrainian)

10. Kostiuk V. O., Vladymyrova M. S. (2019) Analiz vplyvu innovatsiinoho pidpriemnytstva na zrostantia ekonomichnykh pokaznykiv roboty pidpriemstva [Analysis of the impact of innovative entrepreneurship on enterprise performance indicators]. *Modern Economics*, vol. 14, pp. 102–109. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V14\(2019\)-17](https://doi.org/10.31521/modecon.V14(2019)-17)

11. Popova N. O. (2014) Naukovoteoretychni osnovy upravlinnia innovatsiynym rozvytkom na pidpriemstvi [Theoretical foundations of innovation management at enterprises]. *Visnyk Berdianskoho universytetu menedzhmentu i biznesu*, vol. 4(16), pp. 133–136.

12. Verkhovna Rada Ukrainy. (2022) *Pro innovatsiinu diialnist: Zakon Ukrainy vid 04.07.2002 № 40-IV* [On Innovation Activity: Law of Ukraine № 40-IV dated July 4, 2002] (updated 12.04.2022). Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text>

13. Silchenko I. A. (2012) Teoretychni osnovy innovatsiinoi diialnosti pidpriemstv [Theoretical foundations of enterprise innovation activity]. *Visnyk Berdianskoho universytetu menedzhmentu i biznesu*, vol. 2(18), pp. 112–115.

14. Mensch G. Es fehlen Basisinnovationen für den Wirtschaftsaufschwung [Basic innovations are lacking for economic upturn]. *Telepolis*. Available at: <https://www.heise.de/tp/features/Es-fehlen-Basisinnovationen-fuer-den-Wirtschaft.html>